

ชื่อโครงการพิเศษ โรงเรียนการจัดการความสุข
ผู้นำเสนอ อาจารย์ ดร.ศุภลักษณ์ เข้มทอง
 ประธานหลักสูตรกิจกรรมบำบัด คณะกายภาพบำบัด ม.มหิดล
การติดต่อ otpop@windowslive.com มือถือ 085-224-0707
ความเป็นมาและบริบท

ในปีพ.ศ. 2550-2553 คณะอาจารย์สาขากิจกรรมบำบัด คณะกายภาพบำบัด ม.มหิดล จึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาต้นแบบของการเข้าถึงระบบการให้บริการทางกิจกรรมบำบัดซึ่ง (Khemthong & Saravitaya, 2010) พบว่า ผู้รับบริการคลินิกกิจกรรมบำบัดและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูสมรรถภาพในผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกายและจิตสังคมตลอดทุกช่วงวัยมีความต้องการได้รับความรู้ทางกิจกรรมบำบัดที่ได้มาตรฐานสากล เช่น โปรแกรมทักษะชีวิตในเด็กที่มีความต้องการพิเศษในบริบทที่บ้าน โปรแกรมการจัดการพลังชีวิต/ความสุข โปรแกรมการจัดการความล่าช้าและการใช้เวลาว่าง ฯลฯ ซึ่งในแต่ละโปรแกรมมีความจำเป็นที่ต้องการมีการวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินประสิทธิผลและระบบการจัดการความรู้ที่มีสื่อกิจกรรมบำบัดที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ตัวผู้บำบัด กระบวนการสอนและการเรียนรู้ การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ การปรับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทักษะคิด สังคม และวัฒนธรรม และการสังเคราะห์วิเคราะห์กิจกรรมการดำเนินชีวิต (American Occupational Therapy Association, 2014)

ในปีพ.ศ. 2554-2555 การให้บริการทางกิจกรรมบำบัดแบบจิตอาสาจึงริเริ่มขึ้นในกรณีศึกษา กว่า 50 ราย แต่ละรายจะได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตในบริบทที่บ้านสัปดาห์ละ 1 ครั้งๆ ละ 4 ชม. รวม 3-6 สัปดาห์ ทำให้พบว่า การให้บริการทางกิจกรรมบำบัดที่คลินิกอย่างเดียวไม่สามารถส่งเสริมความสุขความสามารถในการทำกิจกรรมการดำเนินชีวิตของผู้รับบริการได้จริง เพราะการปรับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทักษะคิด สังคม และวัฒนธรรม ในขณะที่ผู้รับบริการทำกิจกรรมจริงตามบริบทของบ้านสะท้อนความต้องการในการจัดการความรู้ระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการทางด้านองค์ประกอบและขอบเขตของกิจกรรมการดำเนินชีวิตได้เหมาะสมและชัดเจนมากขึ้นจนได้รับคัดเลือกเป็นโครงการต้นแบบในงาน Ignite Thailand ครั้งที่ 4 (ศุภลักษณ์, 2555) และในปีพ.ศ. 2555-2556 โครงการชุมชนนักปฏิบัติทางออนไลน์: ชุมชนกิจกรรมบำบัดศึกษาสุขภาวะใน GotoKnow.org ได้เกิดขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักกิจกรรมบำบัด นักศึกษากิจกรรมบำบัด ผู้สนใจ และบุคคลที่ดูแลผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกายและ/หรือจิตสังคม (n = 130) แล้วเน้นการถอดบทเรียนเป็นชุดความรู้กิจกรรมบำบัดเพื่อออกทิสติกเป็นตัวอย่าง (n = 13) ให้สังคมด้วยทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งพบว่า ประชาชนไทยมีความต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการส่งเสริมสุขภาพด้วยกิจกรรมบำบัดแบบบูรณาการกับสถานการณ์ของการใช้ชีวิตจริงมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ดูแล ผู้ปกครอง หรือผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกายและ/หรือจิตสังคมที่สามารถสื่อสารประสบการณ์ได้จะเป็น “ผู้บำบัดได้ดีที่สุด” (ศุภลักษณ์, วัฒนารี, กัณนิกา, 2556).

ในปีพ.ศ. 2556 คลินิกกิจกรรมบำบัด ณ พื้นที่ชั้น 6 อาคารศูนย์กายภาพบำบัด คณะกายภาพบำบัด ม.มหิดล เชียงสะพานปิ่นเกล้า ยังมีข้อจำกัดในแง่อัตรากำลังของนักกิจกรรมบำบัดที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความถี่ที่ผู้รับบริการต้องการ โดยนักกิจกรรมบำบัดหนึ่งท่านต่อผู้รับบริการหนึ่งคนจะคิดเป็นความถี่เพียง 1-3 ชม.ต่อสัปดาห์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ดูแลหรือผู้ปกครองในเวลาที่ยากลำบาก มีการประเมินติดตามประสิทธิผลได้ไม่ชัดเจนเนื่องจากผู้รับบริการได้พบนักบำบัดจากสหวิชาชีพและสถานพยาบาลที่หลากหลาย ตลอดจนไม่มีเวลาได้พัฒนาทักษะการให้เหตุผลทางคลินิก

และการประเมินความก้าวหน้าของผู้รับบริการที่แม่นยำ ซึ่งสังเกตได้จากความไม่มั่นใจในการให้บริการด้วยกรอบอ้างอิงทางกิจกรรมบำบัดสากลและกิจกรรมบำบัดจิตสังคม

อย่างไรก็ตามในปีพ.ศ. 2557 ถือเป็นกรอบรอบ 35 ปีกิจกรรมบำบัดไทย แต่มีนักกิจกรรมบำบัดไม่เกิน 900 คน และมีสถาบันการผลิตเพียง 2 แห่งเท่านั้น คือ ม.เชียงใหม่ และ ม.มหิดล ทำให้ประชาชนไทยจำนวนมากก็ยังไม่สามารถเข้าถึงระบบการให้บริการทางกิจกรรมบำบัดอันเนื่องมาจากความไม่เข้าใจในบทบาทและรูปแบบสากลในการให้บริการของนักกิจกรรมบำบัด

ดังนั้นโครงการนี้จึงเกิดขึ้นเพื่อพัฒนานักกิจกรรมบำบัดให้เข้าใจบทบาทเชิงรุกและรูปแบบการให้บริการแนวใหม่จาก “คลินิกกิจกรรมบำบัด” สู่ “โรงเรียนการจัดการความสุข” ตามความต้องการที่แท้จริงของผู้รับบริการและผู้ดูแลหรือผู้ปกครองในการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของความสุขความสามารถตามบริบทจริงของกิจกรรมการดำเนินชีวิต โดยเน้นการวิจัยแบบลงมือปฏิบัติ (Isom, 2008) และการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ เช่น นักกิจกรรมบำบัดควรเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการสร้างเครือข่ายกับผู้ปกครองอย่างเป็นระบบเรียกว่า Parent Professional Partnership หรือ PPP ซึ่งช่วยลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในการดูแลบุคคลออทิสติก เพิ่มประสิทธิผลของการสร้างผู้ฝึกทักษะชีวิตสำหรับบุคคลออทิสติกอย่างต่อเนื่อง (Murray, Ackerman-Spain, Williams, & Ryley, 2011) ตลอดจนเป็นต้นแบบให้คลินิกกิจกรรมบำบัดในสถานพยาบาลอื่นๆ เกิดการขับเคลื่อนสู่การเข้าถึงระบบการให้บริการทางกิจกรรมบำบัดสากลแก่ประชาชนทั่วไทยในอนาคต

แนวคิด แผนงาน และเป้าหมาย

แนวคิด	แผนงาน	เป้าหมาย
Systematic Thinking	Systematic Review & Program Evaluation	มกราคม-กุมภาพันธ์ 2557
Systematic Thinking	Needs Assessment Training of Neuro-Linguistic Programming (NLP)	กุมภาพันธ์-มีนาคม 2557
Domain & Process, Self-Management Model, Recovery Model, NLP	Program Development & Public Relations	มีนาคม-เมษายน 2557
Action Research	Feasibility study & Qualitative Observation per case study	เมษายน-กรกฎาคม 2557 (นักกิจกรรมบำบัด 1 คน) สิงหาคม-ธันวาคม 2557 (นักกิจกรรมบำบัด 4 คน)
Knowledge Translation Model & the 21 st Century Skills (Active Learning)	Staff Coaching Professional Conference/Seminar International Experience (Japan) Manuscript Preparation Project Management Report	พฤษภาคม-กรกฎาคม 2557 กับ กันยายน-ตุลาคม 2557 กับ มกราคม 2558
Change Management Model	Successful Story Sharing at practitioners to policy makers Systems Implementation	ธันวาคม 2557 – มกราคม 2558 กับ กุมภาพันธ์ – กรกฎาคม 2558

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลลัพธ์จากการเปรียบเทียบข้อมูลเชิงระบบการให้บริการทางกิจกรรมบำบัดแก่ 4 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ผู้ที่อายุเกิน 18 ปีที่ต้องการพัฒนาสุขภาพร่างกาย ผู้ที่อายุเกิน 18 ปี ต้องการพัฒนาสุขภาพจิต และผู้ดูแล/ผู้ปกครองที่ต้องการพัฒนาทักษะการบำบัดฟื้นฟู

1. **ระบบเดิม:** ผู้รับบริการ 20-30 รายครั้งต่อเดือนต่อนักกิจกรรมบำบัดที่ปฏิบัติงานอยู่แล้ว 4 คน (จันทร์-ศุกร์ เก็บข้อมูล 5 เดือน) คิดค่าบริการต่อรายครั้ง 500-800 บาท (คลินิก) และไม่มีเวลาทำการประเมินความก้าวหน้าทางกิจกรรมบำบัดอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งผู้รับบริการมากกว่า 90% เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี และผู้รับบริการน้อยกว่า 10% เป็นผู้ที่อายุเกิน 18 ปีที่ต้องการพัฒนาสุขภาพร่างกาย

ระบบใหม่: ผู้รับบริการ 20-30 รายครั้งต่อเดือนต่อนักกิจกรรมบำบัดที่เป็นอาจารย์ 4 คน พร้อมเป็นอาจารย์ฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกแก่นักศึกษากิจกรรมบำบัดต่างชาติ 1 คน (จันทร์-ศุกร์ เก็บข้อมูล 5 เดือน) คิดค่าบริการต่อรายครั้ง 200-400 บาท (คลินิก) และ 800-1,000 บาท (บ้าน โรงเรียน หรือที่ทำงาน) และมีเวลาทำการประเมินความก้าวหน้าทางกิจกรรมบำบัดอย่างเป็นรูปธรรม (ความสุขของผู้ให้และผู้รับบริการ) ซึ่งผู้รับบริการ 20% เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี 20% เป็นผู้ที่อายุเกิน 18 ปีที่ต้องการพัฒนาสุขภาพร่างกาย 20% เป็นผู้ที่อายุเกิน 18 ปีต้องการพัฒนาสุขภาพจิต และ 40% เป็นผู้ดูแล/ผู้ปกครองที่ต้องการพัฒนาทักษะการบำบัดฟื้นฟู

2. **ระบบเดิม:** นักกิจกรรมบำบัดที่เริ่มงานใหม่ 1 คนมีผู้รับบริการ 6 รายครั้งต่อเดือน (จันทร์-เสาร์ เก็บข้อมูล 4 เดือน) มีผู้รับบริการรายใหม่เพิ่มขึ้นตลอด 4 เดือน น้อยกว่า 50%

ระบบใหม่: นักกิจกรรมบำบัด (ผู้วิจัย) 1 คน มีผู้รับบริการ 6 รายครั้งต่อเดือน (อังคาร, พุธ-เสาร์ เก็บข้อมูล 4 เดือน) มีผู้รับบริการรายใหม่เพิ่มขึ้นตลอด 4 เดือน มากกว่า 50% และใช้วันอื่นๆ ในการพัฒนางานวิจัยทางคลินิก งานบริการวิชาการ และงานการจัดการความรู้กับนักกิจกรรมบำบัดอีก 3 คน

งบประมาณ 200,000 บาท (คาดว่าจะขอจากแหล่งทุนที่มีความเป็นไปได้เพื่อใช้เป็นค่าวัสดุและค่าตอบแทนนักกิจกรรมบำบัดทดลองงาน 6 เดือนตั้งแต่ก.พ.-ก.ค. 58 โดยไม่เก็บค่าบริการ) ในกรณีไม่ได้รับทุนจะยื่นขอตำแหน่งนักกิจกรรมบำบัดกับคณะกายภาพบำบัดฯ และเก็บค่าบริการ

เอกสารอ้างอิง

- American Occupational Therapy Association. (2014). Occupational Therapy Practice Framework: Domain and Process, 3rd edition. American Journal of Occupational Therapy; 68(Supplement 1): 1-48.
- Ison, R. L. (2008). Systems thinking and practice for action research. In: Reason, P.W. and Bradbury, H. (eds). The Sage Handbook of Action Research Participative Inquiry and Practice (2nd edition). London, UK: Sage Publications, pp. 139–158.
- Khemthong, S. & Saravitaya, T. (2010). Knowledge translation of self-management concepts for Thais. Journal of Nursing Science, 28(3): 8-12.

Murray, M. M., Ackerman-Spain, K., Williams, E.V., & Ryley, A.T. (2011). Knowledge is power: empowering the autism community through parent-professional training. *School Community Journal*;21(1): 19-36.

ศุภลักษณ์ เข็มทอง, วัฒนาрі อัมมวรรณ, และกัณนิกา เพิ่มพูนพัฒนา. (2556). ชุดความรู้
กิจกรรมบำบัดเพื่อออทิสติก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.

ศุภลักษณ์ เข็มทอง. (2555). คู่มือกิจกรรมบำบัดที่บ้าน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.
